

Jerzy Uklański: Kryzys finansowy okiem konserwatystów

Co spowodowało kryzys finansowy? Kto jest za niego odpowiedzialny? Jakie są jego głębsze przyczyny? Polecamy książkę wydaną przez OMP

Co spowodowało kryzys finansowy? Kto jest za niego odpowiedzialny? Jakie są jego głębsze przyczyny?

Odpowiedzi na te i inne pytania związane z kryzysem ekonomicznym w Stanach Zjednoczonych i Europie podjęło się przeszło dwudziestu autorów esejów zawartych w nowo wydanej publikacji „Platon na Wall Street. Konserwatywne refleksje o kryzysie ekonomicznym”. Książka przygotowana przez krakowski Ośrodek Myśli Politycznej jest zbiorem artykułów, z których część rozwija tezy wykładów przedstawionych podczas piątej dorocznej konferencji Vanenburg Meeting, gromadzącej liczne grono konserwatywnie usposobionych naukowców. Konferencja ta, organizowana przez międzynarodowe stowarzyszenie konserwatywne Center for European Renewal (z siedzibą w Holandii) przy współpracy OMP, odbyła się w dniach 11-13 czerwca 2010 roku w Tyńcu. Towarzyszyła jej Szkoła letnia dla studentów, zaś zwieńczyły prace ekspertów CER i OMP, których rezultaty także zostały zaprezentowane w omawianym tomie..

Rozważania o kryzysie ekonomicznym otwiera John O’Sullivan. W tekście zatytułowanym „Finansowa burza” zaznacza, że u podstaw kryzysu finansowego w Stanach Zjednoczonych leżała wola polityczna administracji Billa Clintona, by zwiększyć odsetek posiadaczy domów wśród mniejszości etnicznych – grup znacząco uboższych w stosunku do pozostałych Amerykanów. Ze strony Departamentu Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast oraz agencji regulacyjnych Fannie Mae (Federalne Krajowe Stowarzyszenie Hipotek) i Freddie Mac (Federalna Korporacja Kredytów Hipotecznych) płynęły skierowane do banków zachęty obniżenia wymagań kredytowych wobec klientów o niskich dochodach. Ci ostatni otrzymywali kredyty obciążone wielkim dla banków ryzykiem niespłacalności. Ryzykiem związanym z wysokimi miesięcznymi ratami w stosunku do niskich dochodów kredytobiorców. Banki, zdając sobie sprawę z ryzyka, dążyły do jego zminimalizowania. Dlatego rozłożyły je na wiele podmiotów. Zaoferowały do sprzedaży na

wtórnym rynku hipotek obligacje, zawierające kredyty obciążone wysokim ryzykiem, w pakiecie z bardzo bezpiecznymi papierami wartościowymi. Polityka wspierania zakupu mieszkań załamała się m.in. dlatego, że ryzyko związane z owymi obligacjami zostało niewłaściwie opisane i ocenione przez agencje ratingowe – instytucje zajmujące się oceną wiarygodności kredytowej podmiotów pożyczających pieniądze. Było to możliwe, ponieważ wymienione wyżej dwie wspierane przez rząd agencje Fannie Mae i Freddie Mac, kontrolujące połowę rynku kredytów hipotecznych, obniżały – jak zostało już wspomniane – wymagania kredytowe, i jednocześnie nieprawidłowo oszacowały ryzyko z tym związane. Aktywne poszukiwanie przez banki klientów o niskich dochodach, zainicjowane w czasach rządów Billa Clintona, nabrało impetu w czasie drugiej prezydentury Geорга W. Busha. Chciał on bowiem, aby meksykańscy emigranci stali się wyborcami republikańskimi. Z czasem powstawały coraz bardziej osobliwe instrumenty finansowe bazujące na hipotekach oraz instrumenty równoważące ryzyko. O’ Sullivan zauważa, że owa odwrócona piramida długów zawaliła się wraz z bankiem Lehman Brothers, którego upadłość ogłoszono 15 września 2008 roku. Dlaczego do tego doszło? John O’Sullivan wskazuje kilka przyczyn, m.in. wprowadzenie przez rząd amerykański regulacji, skłaniających banki do udzielania kredytów z małymi zabezpieczeniami, bądź w ogóle bez zabezpieczeń. Szerszy problem zdaniem O’Sullivana stanowiła niemożliwa do uniknięcia instytucja przedstawiciela. Regulacje prawne nie są bowiem w stanie sprawić, że reprezentant będzie działał w interesie swojego mocodawcy: akcjonariusza, klienta bądź obywatela. Niepoślednią rolę odgrywa także odejście od chrześcijańskiej moralności w sytuacji, gdy brakuje dla niej jakiegokolwiek zamiennika. Brak moralnych fundamentów sprawia, że ludzie w sposób nieunikniony poddają się nieograniczonej niczym chęci szybkiego wzbogacenia się, co miało miejsce w wypadku opisywanego kryzysu.

Kryzys pogłębiła także działalność Banku Rezerwy Federalnej. Dostarczał on ogromnych ilości pieniędzy na rynki finansowe, aby nie dopuścić do recesji i utrzymać *boom* na rynku nieruchomości.

Przedstawiony w skrócie opis kryzysu finansowego w Ameryce autorstwa Johna O'Sullivan'a warto uzupełnić lekturą tekstu Jana Filipa Staniłki o kryzysie finansowym w Europie (*Czy strefa euro przetrwa swój pierwszy kryzys?*) oraz opisem sytuacji polityczno-ekonomicznej Węgier po przemianach 1989 roku autorstwa Andrasa Lancziego (*Kryzys finansowy a węgierska polityka*) oraz Attila K. Molarna (*Wolny rynek po komunizmie – węgierskie doświadczenie*). Przedstawione historie kryzysu finansowego są bardzo interesujące, dlatego tym bardziej czytelnik może odczuwać pewien niedosyt związany ze stosunkowo skromnym przedstawieniem faktów opisujących ów kryzys zarówno w Stanach Zjednoczonych, jak i Europie.

Czytając książkę „Platon na Wall Street...”, nie można pominąć trzech tekstów poświęconych historii i teorii myśli ekonomicznej i filozoficznej autorstwa Agnieszki Wincewicz (*Ile państwa w gospodarce? Stare i nowe dylematy*), Aleksandra Surdeja (*Współzależność gospodarcza a autonomia polityki gospodarczej państw*) oraz Emmy Cohen de Lary (*Harmonia duszy – klasyczna odpowiedź na czasy kryzysu*). W dogłębny, a często i porywający sposób (jak w wypadku de Lary) przedstawiają dylematy z pogranicza świata polityki i gospodarki.

Bogactwo treści przedstawionych w książce „Platon na Wall Street...” sprawia, że warto ją posiadać w swojej biblioteczkę, aby po pierwszej lekturze móc do niej wracać. Pozwala ona bowiem czytelnikowi, co nie

zdarza się często, zapoznać się z dotyczącymi kryzysu refleksjami, które w interesujący sposób łączą zagadnienia ekonomiczne, polityczne i filozoficzne.

Jerzy Uklański

„Platon na Wall Street. Konserwatywne refleksje o kryzysie ekonomicznym” pod redakcją Jacka Kloczkowskiego i Jonathana Price’a, Ośrodek Myśli Politycznej, Center for European Renewal, Kraków 2010

Przeczytaj fragment książki